

Asia: VN/22132/2020

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Tulevaisuuden tasa-arvokysymykset

- 1. Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa? Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa enintään viisi selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.**

1) Moniperustainen syrjintä

Tasa-arvopoliitiikan onnistumisen kannalta on tärkeää tunnistaa moniperustaisen syrjinnän vaikutukset eri väestöryhmiin. Erityisesti vammaisiin, rodullistettuihin, maahanmuuttajataustaisiin ja transkirjolla oleviin liittyvät kysymykset ovat tasa-arvopoliitiikan ytimessä, sillä nämä ryhmät kokevat jo nyt kaikista eniten syrjintää.

Myös ikä on olennainen tekijä – jo nuori ikä yksinään ja erityisesti yhdistettynä muuhun marginalisoituun statukseen on syrjinnän kokemuksia merkittävästi lisäävä tekijä.

On myös oletettavaa, että selonteon aikajänteellä maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisen väestön määrä kasvaa ja tietoisuus sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä sekä HLTBQI-yhteisön näkyvyys yhteiskunnassa lisääntyvät, minkä myötä näihin ryhmiin kohdistuva syrjintä nousee entistä merkittävämmäksi tasa-arvopoliittiseksi kysymykseksi. Lisäksi koronakriisin vaikutukset marginalisoituihin ryhmiin sekä erityisesti nuoriin ovat muita ryhmiä vakavammat, mikä korostaa moniperustaisen syrjinnän, ml. ikäperustaisen syrjinnän, entistä tarkempaa huomiointia tasa-arvopoliitikassa.

2) Koulutusalojen sukupuolittuneisuus ja sukupuolittuneet osaamiserot

Koulutus on merkittävä tasa-arvokysymys. Tällä hetkellä koulutusvalinnat ovat hyvin sukupuolittuneita ja lisäksi myös sukupuolten väliset osaamiserot ovat huomattavia. Suomalaisten koulutus on siis sekä aloittain että koulutustasoltaan sukupuolittunutta.

Tasa-arvopoliittisen selonteon aikajänteellä, eli vuoteen 2030 mennessä, suomalaisessa koulutuspolitiikassa on tapahtumassa merkittäviä muutoksia, kuten oppivelvollisuuden pidentäminen, tavoite koulutustason nostosta ja jatkuvan oppimisen reformi. Siksi koulutuksen tasa-arvonäkökulmia on selonteossa painotettava.

3) NEET-nuoret ja syrjäytyminen sukupuolittuneena ongelmana

Syrjäytyminen on Suomen suurin ongelma: jo ennen koronakriisiä maassamme oli jopa yli 60 000 syrjään jätettyä nuorta. Koronakriisin vaikutukset iskevät kaikkein kovimmin nuoriin ja juuri työmarkkinoille siirtyviin, joten on odotettavissa, että syrjäytyneiden määrä saattaa kasvaa.

Syrjäytyminen on myös sukupuolittunut ongelma. Esimerkiksi OECD:n maa-arviointi nuorisopolitiikasta Suomessa (2019) kertoo, että nuorilla naisilla ja nuorilla miehillä on yhtä suuri todennäköisyys tulla NEET-nuoreksi, mutta eri syistä. Työmarkkinoilla passiiviset nuoret NEET-naiset ilmoittavat perheen hoidon ensisijaiseksi syyksi passiivisuuteen työmarkkinoilla (50 %), kun taas työmarkkinoilla passiiviset nuoret NEET-miehet ilmoittavat ensisijaiseksi syyksi sairauden ja työkyvyttömyyden (37 %).

Tasa-arvopoliitiikan onnistumisen kannalta on olennaista tunnistaa rakenteelliset syyt eri sukupuolisten nuorten heikkoon kiinnittymiseen työmarkkinoille.

4) Koronakriisin vaikutus nuorten hyvinvointiin

Koronakriisi on iskenyt merkittävästi lapsiin ja nuoriin. Kriisin vaikutukset nuorten hyvinvointiin ovat merkittävät ja niitä voidaan verrata jopa 1990-luvun laman jälkiseurauksiin (ks. esim. Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti, Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2:2021). Koronan jälkihoidon sukupuolivaikutuksia sekä kriisin vaikutuksia lapsiin ja nuoriin onkin syytä arvioida myös tasa-arvopoliittisessa selonteossa.

Koronarajoitukset kuten sosiaalinen etäisyys, etäkoulu ja harrastusten tilapäinen keskeytyminen, vaikuttavat erityisesti nuorten henkiseen jaksamiseen. Jo ennen kriisiä etenkin nuorten naisten uupumus oli huomattava ongelma. Kouluterveyskyselyn (2019) mukaan uupumus on tuplasti yleisempää tyttöjen keskuudessa, ja esimerkiksi lukiolaistytöistä joka viides kokee uupumusta.

5) Koronakriisin vaikutus nuorten ja erityisesti nuorten naisten työllisyyteen ja työmarkkinoille kiinnittymiseen.

Taluskriisit iskevät aina ensimmäiseksi nuorten työllisyyteen ja kriisin aikana työmarkkinoille tuleviin. Esimerkiksi finanssikriisillä 2008 oli kova vaikutus suomalaisnuorten työmarkkina-asemaan ja tulokehitykseen. Myös 1990-luvun laman vaikutukset näkyvät yhä.

Korona on vaikuttanut erityisesti naisvaltaisten alojen, erityisesti palvelualojen, työllisyyteen. Esimerkiksi koronakevään 2019 aikana nuoret, 20–24-vuotiaat naiset hakivat huomattavan paljon Kelan työttömyysetuuksia. Ikäryhmän naiset jättivät maaliskuussa Kelaan yli 12 000 hakemusta, kun vastaavana ajankohtana vuonna 2018 ikäryhmän naiset jättivät alle 5 000 hakemusta.

Koronakriisi saattaa siis vaikeuttaa merkittävästi nuorten, erityisesti nuorten naisten, kiinnittymistä työmarkkinoille.

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet

2. Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa enintään viisi konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

1) Nuorten parempi kiinnittyminen työmarkkinoille, eli NEET-nuorten määrän lasku ja nuorisotyöllisyyden nousu.

2) Koulutusalojen sukupuolittuneisuuden vähentyminen.

3) Sukupuolten välisten osaamiserojen kaventuminen.

4) Nuorten naisten kokeman seksuaalisen häirinnän, ahdistelun ja väkivallallan kitkeminen.

Joka kolmas 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä on kokenut vuoden aikana seksuaalista häirintää, ahdistelua tai väkivaltaa. Yleisimmin ahdistelu tapahtuu puhelimesta, internetissä tai julkisessa tilassa. Koulussa seksuaalista häirintää tapahtuu vain harvoin. (Kouluterveyskysely 2019)

5) Nuorten, erityisesti marginalisoituihin ryhmiin kuuluvien nuorten, syrjintäkokemusten vähentyminen.

Kouluterveyskyselyjen mukaan syrjintäkokemukset ovat yleisempiä nuorilla, joilla on jokin toimintakykyä rajoittava tekijä, jotka eivät ole syntyneet Suomessa, tai joiden seksuaalinen suuntautuminen on muu kuin hetero. Transsukupuolisista nuorista jopa 80 prosenttia on kokenut jonkinlaista häirintää.

3. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä? Täsmentäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

1) Sukupuolinäkökulma ja nuorisonäkökulma tulisi olla läpileikkaavana tekijänä kaikessa suomen EU-politiikassa ja kansainvälisessä politiikassa.

2) YK 2250 -päätöslauselman (nuoret, rauha ja turvallisuus) toimeenpanoa tulee edistää.

3) Nuorisotakuun tulee koskea kaikkia nuoria yhdenvertaisesti nuorisotakuun ikärajojen puitteissa. Eurooppalaista nuorisotakuuohjelmaa tulee jatkaa ja huolehtia nuorille korvamerkityn osan Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESF+) olevan tulevalla rahoituskaudella riittävällä tasolla.

4) Kansalaisyhteiskunnan tila kapenee Euroopassa, mikä näkyy erityisesti ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymyksissä ja esimerkiksi poliittiseen johtoon kriittisesti suhtautuvien järjestöjen toimintavapauden rajoittamisessa. Siksi Eurooppalaista nuorisojärjestöjen rahoitusta on vahvistettava olemassaolevien kanavien kautta, minkä lisäksi on luotava uusia matalan kynnyksen rahoitusmuotoja, joissa nuorisojärjestöjen on tarvittaessa mahdollista ohittaa kansallinen taso.

Sukupuolten oikeudellinen asema

4. Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopolitiikan väline. Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi? Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

1) Translain uudistaminen.

Uudistukseen tulee sisältyä se, että nuorella on mahdollisuus korjata juridinen sukupuolimerkintänsä jo ennen täysi-ikäisyyttä, ilman lääketieteellistä selvitystä tai todistusta lisääntymiskyvyttömyydestä, sekä se, että kolmas juridinen sukupuoli otetaan käyttöön Suomessa. Sukupuolen vahvistamisen tulisi tapahtua omaan ilmoitukseen perustuen.

2) Raiskauksen määritelmä suostumusperustaiseksi

Nykyllä lainsäädäntö, jossa raiskauksen tunnusmerkkeinä ovat pääasiassa väkivalta, sekä sen uhka tai vastustaminen, on raikeässä ristiriidassa sen kanssa, että seksuaalinen itsemääräämisoikeus on ihmisoikeus ja perustavanlaatuinen osa ihmisarvoista elämää.

Raiskauksen määritelmän muuttaminen suostumusperustaiseksi olisi selkeä viesti yhteiskunnalta: seksin harjoittaminen siihen suostumattoman henkilön kanssa on rikos.

Suurin osa raiskausrikosten uhreista on nuoria. Suostumusperustainen määritelmä raiskauksesta helpottaisi erityisesti tilanteita, joissa uhri ei kyennyt vastustamaan tekijää esimerkiksi nuoren ikänsä vuoksi. Määritelmä, joka vastaa paremmin uhrin kokemusta seksuaalisesta väkivallasta, auttaa myös nuorta hahmottamaan, että häneen on kohdistunut rikos.

5. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?

1) Ikä

Nuori ikä on merkittävä syrjintäperuste, jolla on selkeitä päällekkäisiä ja risteäviä vaikutuksia sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin.

- 2) etninen tausta
- 3) vammaisuus
- 4) seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Syrjintäkokemukset ovat yleisempiä nuorilla, joilla on jokin toimintakykyä rajoittava tekijä, jotka eivät ole syntyneet Suomessa, tai joiden seksuaalinen suuntautuminen on muu kuin hetero. Transsukupuolisista nuorista jopa 80 prosenttia on kokenut jonkinlaista häirintää.

Muut huomiot

6. Muuta mahdollisesti huomioitavaa selonteon valmistelussa?

- 1) Lasten ja nuorten oikeudet

Selonteon kokonaisuutta olisi myös hyvä tarkastella lasten ja nuorten oikeuksien kautta. Nuori ikä on merkittävä syrjintäperuste, jolla on selkeitä päällekkäisiä ja risteäviä vaikutuksia sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin.

- 2) Asevelvollisuus ja kutsunnat

Selonteossa olisi tarkasteltava myös asevelvollisuutta ja etenkin kutsuntoja. Jos kutsunnat koskisivat koko ikäluokkaa, eikä vain ikäluokan miehiä, voitaisiin varmistaa, että syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin saadaan elämän merkittävässä siirtymävaiheessa yhteys. Mikäli myös ikäluokan nuoret naiset tavoitettaisiin, syrjäytymisriskien varhainen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy ennen ongelmien kumuloitumista ottaisivat huomattavan ison valtakunnallisen edistysaskeleen.

- 3) Seksuaali- ja lisääntymisterveys

Ohjelmassa tulisi tarkastella esimerkiksi maksutonta ehkäisyä. Tavoitteeksi tulisi asettaa maksuton ehkäisy kaikille alle 25-vuotiaille.

4) Nuorten osallisuus ja äänestäminen

Nuorten äänestysaktiivisuus on myös tasa-arvopoliittinen haaste.

Tilastojen valossa nuorten äänestysaktiivisuuteen vaikuttavat esimerkiksi koulutustaso, maahanmuuttajatausta ja sukupuoli. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista nuorista jopa 89 prosenttia äänesti eduskuntavaaleissa 2019. Ulkomaalaistaustaisista nuorista keskimäärin vain 31,8 prosenttia äänesti, mikä jää reilusti nuorten keskiarvosta. 18-24-vuotiaiden naisten äänestysprosentti oli yli 10 prosenttiyksikköä samanikäisten miesten vastaavaa suurempi.

Löytömäki Eero
Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry